

Trøndelag Teater 70:71
BRAND av Henrik Ibsen

det er
her
vi har
Ør

Ω URMAKER
erlandsen
PÅ NORDRE

Brand

av

HENRIK IBSEN

I programmet	Tidstavle	side	2
	Brand 1904	«	4
	Urpremière 1885	«	6
	Til Kong Carl	«	7
	Ibsen om Brand	«	9
	Skuespilleren Arne Aas	«	12
	Før en forestilling. Av Kjetil Bang-Hansen ..	«	15
	Teaterkommentar	«	17
	Sluttreplikkene	«	23
	Regissørens replikk	«	25
	Ny musikk	«	27
	Plakatkonkurransen	«	28
	Den satans Brand! Av Håkon Qviller	«	29
	Synspunkter på Brand	«	31
	Cabaret	«	33

Programredaksjon: Kari Bjerve Wold/Håkon Qviller

Ansvarlig utgiver : Arne Aas

Foto : Roar Øhlander

Programomslag : Willy Eide

Trøndelag Teater

Administrasjon:

Arne Aas

Ole Disen

Knut Jensen

Håkon Qviller

Kari Bjerve Wold

Tove Dahle

(teatersjef)

(økonomisjef)

(produksjonsleder)

(teatersekretær)

(pressesekretær)

(salgssekretær)

Styre:

Willy Svarverud

Svend Hokstad

Kaare J. Tapper

Olaf C. Taxt

Aud Ørvig

Kristian Engan

(formann)

Tidstavle

1850

Henrik Ibsens «Catilina».
Dickens «David Copperfield».

1864

Henrik Ibsen flytter fra Norge. Krig mellom Danmark og Preussen/Østerrike. Danmark mister Slesvig og Holstein.

1865

USA's president Lincoln myrdet.
Opphevelsen av negerslaveriet.

1866

Henrik Ibsens BRAND. Krig Preussen-Østerrike.

1867

PEER GYNT. Marx' «Das Kapital».
Maxim Gorkij f. Dostojevskis «Raskolnikov»

1869

DE UNGES FORBUND. Tolstois «Krig og fred». Suez-kanalen åpnet.

1872

Georg Brandes begynner sin forelesningsrekke om «Hovedstrømninger». Oscar II konge etter Carl XV. Haakon VII født.

1877

SAMFUNDETS STØTTER, Ibsens første realistiske drama.
Edison konstruerer mikrofonen.

1879

ET DUKKEHJEM. Strindbergs «Røda rummet». Gunnar Heibergs «Tante Ulrikke»

1881

GJENGANGERE

1882

EN FOLKEFIENDE
Kiellands «Skipper Worse».

1884

VILDANDEN. Sverdrup danner regjering.

1885

Urpremiere på Nya Teatern i Stockholm:
BRAND av Henrik Ibsen.
Jægers «Fra Kristiania-Bohêmen».

1886

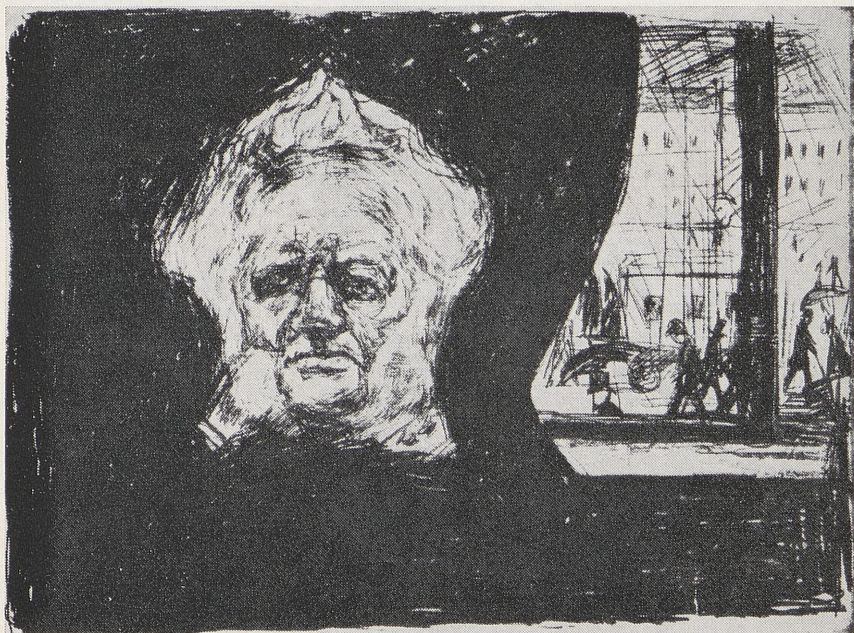
ROSMERSHOLM. Jonas Lies
«Kommandørens døtre».

1888
FRUEN FRA HAVET
Statsminister Ole Richters selvmord.

1890
HEDDA GABLER. Hamsuns «Sult».
Brandes «Hovedstrømninger», siste del.

1891
Henrik Ibsen hjem fra utlendighet.
Selma Lagerlöfs «Gösta Berlings saga».
Bernhard Shaw: «Quintessence of Ibsenism».

Edvard Munch (1863-1944):
Ibsen i Grand Café.

PROSA STIL ER FOR IDEER!
VERS FOR SYNER.
SINDETS LYST OG SINDETS VEER,
SORG, SOM PÅ MIT HOVED SNEER,
HARM, SOM LYNER,
FYLDIGST LIV JEG FRIEST SKÆNKER
JUST I VERSETS LÆNKER.

(Henrik Ibsen:
Rimbrev til fru Heiberg, 1871)

Egil Eide som Brand, fru Didrichsen som Agnes, Christensen som Einar og Johanne Dybwad som Gerd (øverst).

Norges-premierer på Brand fant sted på Nationaltheatret i Oslo i 1904, det er fra den disse to bildene stammer. Som man ser, er scenografien så naturalistisk som vel mulig.

Da Nationaltheatret igjen spilte Brand i 1922, skrev Helge Krog i Tidens Tegn: «Ingen av de i mellomtiden indvundne erfaringer paa sceneteknikkens område har man nyttiggjort sig. Er forenkling og stilisering nogensinde paa sin plass, maatte det være her. Eksempelvis byr stykket teatermaleren en stor og interessant oppgave. Men han er ikke kommet til. Skuespillerne vadet fremdeles omkring i Jens Wangs gamle fjeldlandskaper av naturalistiske chokoladepuddinger med evig krem på toppene. Og saa videre.»

Fra arbeidsprøvene på «Brand». Øverst ser vi Brand (Arne Aas) sammen med Gerd (Ragnhild Hiorthøy).

Nedenfor Brand som ser på Einar (Bjørn Sothberg) og Agnes (Gerdi Schjelderup).

URPREMIÈRE 1885

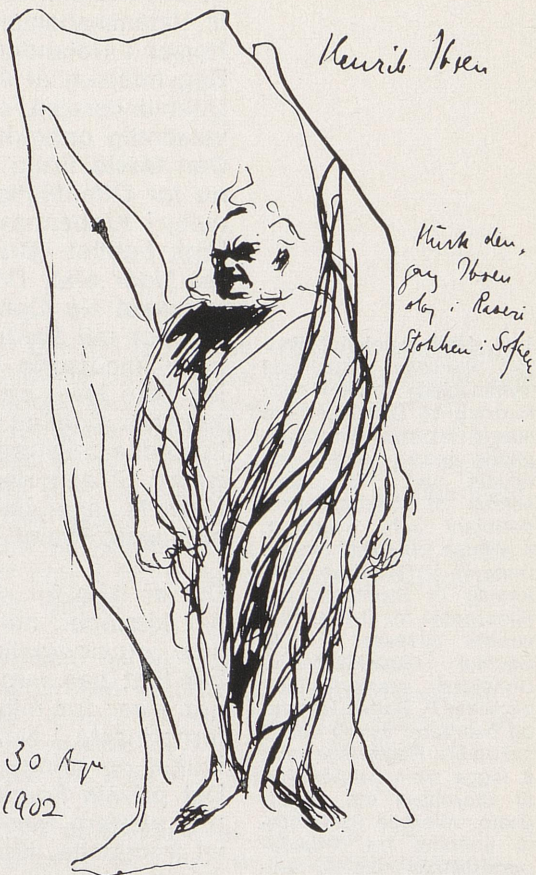
Fra anmeldelsen i Aftonbladet etter urpremierer på BRAND på Nye Teatern i Stockholm 24. mars 1885:
(Forestillingen varte i 6³/₄ time.)

«Brand har för många af den yngre generationen varit någonting af en bibel, och intrycket i tisdags, när stycket gick över Nya teaterns scen, var mäktigt, det kändes, som om en stark vind blåst genom salongen, sopat bort hvärje minne från operetten och farsen och gjort rummet stort och högt och luften ren, så att de starka tankarne obehindradt måtte tränga fram till den lyssnande samlingen af menniskor, hvilken fylde salongen från golf till tak. Denne publik skulle kunna förtjena sitt särskilda kapitel, Ty så stilla, man kan nästan säga andaktigt, satt från 1/27 på e. m. ända till nära 1,15 f. m. hela denna stora människomassa. Jag vet ej, om man fortfarande, som Brandes säger, hörde på «Brand» som på ett slags poetisk predikan, en uppbyggelsebok, eller om man var tragiskt gripen af den stora personlighetens menliga öde. Men jag vet, att man satt stilla och tyst, och att oden från scenen hadde en klang, sådan som man drömmer sig, att de borde kunna hafva i en kyrka.

Scen ifrån scen följes man af dessa höga, stela berg, och intrycket af denne milieu, i hvilken Brand lever, är så stärkt, att man nära nog tänker på dem, äfven när scenen visar oss det inre af norska inredning och det allvarliga, stränga möblemanget. Ty det är djupt nere mellan dessa fjäll, som Brand har sin barndoms minnen gömda. Det är dessa, som stängt ute solljuset från hans lif, som låtit honom se in i sig sjelf så intensivt, at han tvingar sig till hårdhet, äfven när hans hjerta blöder under ansträngningen. Det är i denne omgifning, han lärt sig att omfatta offrets idé med en kärlek, så våldsamt, att han till ingen nytta sätter lifvet in på denna idé och slutar i den andliga is, som breder dödens kyla öfver alt friskt pulserande lif.

Gustav Vigeland (1869—1943): Ibsen i flammende gevandt. Tegning til monument. 30. april 1902.

Til kong Carl

Rom den 15de April 1866.

Til

Hans Majestet Kongen!

Underskrevne Henrik Ibsen ansøger herved underdanigst om at det naadigst maatte behage Deres Majestæt gennem den Kongelige norske Regjering at lade fremsætte til det nu forsamlede Storting Proposition om at der til mig bevilges en aarlig Gage af 400 Spdlr., for derved at sætte mig istand til udelukkende at kunne leve for mit Kald som Digter.

Efterat der i to paa hinanden følgende Aar, 1862 og 1863, var mig ved Kongelig Resolution bevilget Stipendier, hvert paa 100 Spd. for i et Par

Sommermaaneder at foretage indenlandske Rejser, tilstodes der mig i 1863 et Stipendium, stort 400 Spd., af Fondet til Videnskabsmænds og Kunstneres Rejser i Udlandet, hvorefter jeg i Begyndelsen af Aaret 1864 tiltraadte en Udenlandsrejse, og har siden den Tid væsentlig opholdt mig i Italien. Den første Frugt af min Rejse foreligger nu for Offentligheden gennem mit for nylig i Kjøbenhavn udgivne dramatiske Digt, betitlet «Brand», som allerede nu, faa Uger efter Offentliggjørelsen har tiltrukket sig Opmærksomhed ogsaa udenfor mit Fædrelands Grændser; men af de modtagne Taksigelsesytringer kan jeg ikke leve, og det efter Forholdene forøvrigt rigelige Forfatterhonorar er ligeledes utilstrækkeligt til at sætte mig istand til at fortsætte min Rejse og idethele taget betrygge selv min nærmeste Fremtid.

15/4 1866 inneholdt Botten Hansens «Illustreret Nyhedsblad» en varm oppfordring til Stortinget om ikke å la den fraværende dikter bukke under for timelig nød. 17/4 framsendte 26 stortingsmenn, deriblant Joh. Sverdrup, J. Steen, O. Richter, L. Daae, H. U. Sverdrup m. fl. forslag til Stortinget om diktergasje for Ibsen. 19/4 sendte assessor O. A. Bachke, riksarkivar M. Birkeland, universitetsbibliotekar P. Botten Hansen og overlærer Jakob Løkke søknad til Regjeringen om å legge fram proposisjon til Stortinget om diktergasje. Allerede 21/4 forelå tilråding fra Kirkedepartementet (som da midlertidig ble styrt av Fredrik Stang) om bevilgning, og proposisjon om dette ble vedtatt i statsråd i Stockholm 26/4. Den ble båret fram for Stortinget 2/5 og vedtatt her 12/5 mot 4 stemmer uten komitébehandling.

Det er ikke for et sorgfrit Udkomme jeg her kjæmper, men for den Livsgjerning, som jeg uryggelig tror og veed at Gud har lagt paa mig, — den Livsgjærning, der staar for mig som den vigtigste og fornødneste i Norge, den, at vække Folket og bringe det til at tænke stort. Det private Forslag, som man har sagt mig at flere Medlemmer af Storthinget vil fremsætte, har ingen Udsigt til at drives igjennem; en Henvendelse til Regjeringen tillader Tiden ikke. Min Konge er derfor mit eneste og sidste Haab.

Det hviler i Deres Majestæts Kongelige Haand om jeg skal maatte tie og bøie mig under den bittreste Forsagelse, som kan ramme et Menneskes Sjæl, — den Forsagelse, at måtte slippe sin Gjærning i Livet, at maatte vige der, hvor jeg veed, at der er givet mig Aandens Vaaben til at kjæmpe; og dette er for mig tifold tungt; thi jeg har indtil denne Dag aldrig veget.

Men jeg er trøstig; thi naar jeg her har betegnet min Livsgjærning som skeet er, saa veed jeg ogsaa at jeg derved har betegnet mig selv som en Stridsmand under Deres Majestæts aandelige Banner.

Underdanigst
Henrik Ibsen.

Henrik Ibsen fotografert
først i 1860-årene.

«I den tid jeg skrev «Brand» havde jeg stående på mit bord en skorpion i et tomt ølglas. Fra og til blev dyret sygt; da brugte jeg at kaste et stykke blød frugt ned til den, som den med raseri kastede sig over og udgød sin gift i; så den blev frisk igjen.»

Det er Henrik Ibsen som forteller dette i et brev i 1870, fire år etter at «Brand» var gitt ut.

Samme år, til Laura Kieler som i romanform hadde laget en «fortsettelse» av «Brand, skriver dikteren: «Brand» er et æstetisk værk helt og holdent og ikke en smule andet.»

Og i et tredje brev fra 1870: «At «Brand» er prest, er i grunden uvæsentligt; fordringen intet eller alt, gælder på alle punkter i livet, i kærligheden, i kunsten osv.»

Til Bjørnson i et brev datert 12. september 1865 forteller Ibsen:

«Alting er nu godt og vel og i grunden har det været saa hele Tiden med Undtagelse af de enkelte Tider, da jeg ikke vidste hvor jeg skulde hen i nogen Henseende, ikke med Hensyn til Penge alene, men fordi det ikke vilde gaa med mit Arbejde. Saa gik jeg en dag i Peterskirken — jeg var et Erinde i Rom — og der gik det med engang op for mig en stærk og klar Form for hvad jeg havde at sige —. Nu har jeg kastet overbord hvad jeg i et Aar har pint mig med uden at komme nogen Vej og i Midten af Juli begyndte jeg på noget nyt, der gik frem saaledes, som endnu aldrig noget er gaaet frem for

Glass fra Riis

Speil fra Riis

ANDR.L.RIIS

KONTOR, LAGER, VERKSTED: JARLEVEIEN 8

BUTIKK: THS. ANGELLS GT. 10 a

BUTIKK: JARLEVEIEN 8

TELEFON *31 510

mig. Nyt er det i den Forstand at jeg da begyndte at skrive, men Stoffet og Stemningen har hvilet som en Mare over mig ligesiden de mange uhyggelige Begivenheder hjemme bragte mig til at se ind i mig selv og vort Liv der, og tænke over Ting, som før havde strøget mig løseligt forbi og som jeg ialfald ikke havde havt noget Alvor for. Det er et dramatisk Digt, Stof fra Nutiden, alvorligt Indhold, 5 Akter paa rimede Vers (ikke nogen Kjærlighedens Komædie»). 4de Akt er nu snart færdig og 5de føler jeg at jeg kan skrive paa 8 dage: jeg arbejder baade Formiddag og Eftermiddag, hvilket jeg før aldrig har kunnet. Herude er velsignet fredeligt, ingen Bekjendtskaber, jeg læser ikke andet end Bibelen — den er kraftig og stærk.»

Axel Thue som Brand på TT i 1940.

Henrik Ibsen bodde den gang sammen med sin lille familie i Ariccia.

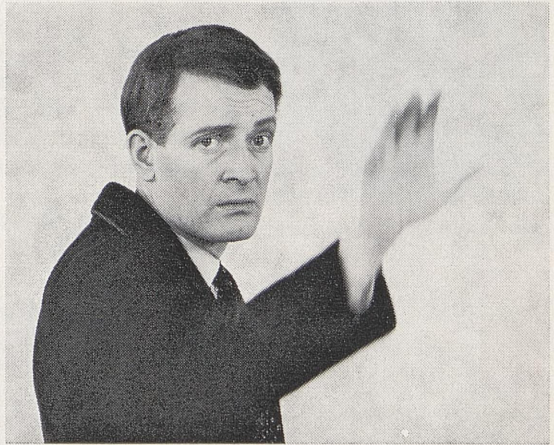
«Brand» ble en øyeblikkelig suksess, først trykt i 1250 eksemplar og samme år gitt ut i tre nye opplag. Og da tjue år var gått, var «Brand» stadig så aktuell at man i Stockholm fant å ville presentere det som teater-stykke.

Urpremieren på «Brand» fant sted på Nya Teatern med Emil Hillberg i tittelrollen. August Lindbergs svenske teaterselskap sørget for den første «Brand»-forestilling i Norge, på Eldorado i Christiania i 1895. Samme år ble stykket spilt i Paris, i 1898 både i København og Berlin. Første norske fremføring kom på Nationaltheatret i 1904 med Egil Eide som Brand, i 1905 fulgte Den Nationale Scene i Bergen med David Knudsen.

Teatret i Trondheim spilte «Brand» første gang i 1924 med Johan Hauge. Siste gang Trøndelag Teater satte opp dette dramatiske diktet, var i 1940 med Axel Thue i titelrollen.

Arne Aas i tre TV-roller:
Svigersønnen i «Pelikanen» av August Strindberg (øverst), Hansen i «Vår ære og vår makt» av Tor Åge Bringsværd og Styrmannen i «Sjøforklaringen» av Vigdis Stokkelien.

Arne Aas spilte Brand på Den Nationale Scene i Bergen høsten 1968.

Trøndelag Teater og regissøren Kjetil Bang-Hansen lager **sin** Brandforestilling, likevel kan dette avsnittet fra DNS' programpresentasjon av skuespilleren Arne Aas være av interesse:

«Det var samhörigheten mellom Arne Aas' talent og scenepersonlighet og Knut Thomassens syn på Brandskikkelsen som gjorde at teatret engasjerte ham til denne oppgaven, og det lå neppe noen frase i det faktum at man denne gang ville ha en ung Brand. Arne Aas' første reaksjon på Thomassens oppringning var da også denne: «Vil du legge på røret og ringe igjen om ti år?»

Aas mottok utfordringen, og resultatet ble en Ibsen-forestilling som vakte diskusjon.

Arne Aas er født i Oslo i 1931, gikk på Hegdehaugen skole, der han var med og stiftet Teatergruppen og spilte professor Thygesen i «Geografi og Kjærlighed». På Nationaltheatret var han en tid statist, men å bli maskiningeniør var målet. Han studerte ved NTH i tre år, tok en rekke eksamener, — og spilte med i studenterrevyen, noe som fikk varige følger. Den egentlige debuten på Trøndelag Teater skjedde med rollen som Jimmy Porter i «Se deg om i vrede», men det var til Hertug Karl i «Erik XIV» han først ble hentet etter oppsiktsvekkende revy-innsats. De første seks årene ved TT har han selv siden mange ganger karakterisert som en rik tid. Og høsten 1970 kom han altså tilbake som teatersjef. Hans arbeid i årene 1963—70 har også trønderne hatt god anledning til å følge: en rekke krevende oppgaver for norsk film og for Fjernsynsteatret dit han kom etter en tid ved Oslo Nye Teater.

Storvask
VASK OG STRYKERI

Prinsens gt. 1 B

Et

- vaskeri

Kjetil Bang-Hansen har skapt flere interessante forestillinger på Trøndelag Teater i senere år (Shakespeares «Romeo og Julie», Ibsens «Gjengangere» og «En folkefiende»). Her gir han oss noen synspunkter på «Brand».

Man burde ikke gjøre det. Man burde ikke skrive programartikler. Det er å gi sin forestilling en ekstra sløyfe om halen, og fører som regel til vondord og skjenn fra litterære personligheter. Selvfølgelig ofte med rette. Man lusker seg inn i en annen profesjon og dessuten: er det egentlig identitet mellom et forhåpentligvis skapende arbeid og en eventuell beskrivelse av dette? — Likevel, de driftige tempel-sjefer skal ha ord til sine programhefter, der trygles og bes. Den hermed atter en gang overtalte instruktør ønsker bare før han overgir seg, å understreke at stemmer ikke artikkelen overens med forestillingen, har sistnevnte rett. Den er kanskje noe helt annet enn vi tror.

Å gå inn i Ibsens verden er som å gå inn i en annen verden. Møtet mellom hans mennesker og oss er et møte mellom fremmede. Det ligger ikke noe merkelig i å konstatere dette. Personene i hans dramatikk snakker ikke som vi, de tenker ikke som vi. Deres liv så anderledes ut. En oppførelse av et av Ibsens verker blir således et møte mellom to verdener. Fra et utsiktspunkt i en annen tid opplever vi de historiske personers situasjon. Vi undersøker den for å forstå den; vi vurderer skikkelsenes handlinger ut fra vår egen erfaring. — Ibsens tid er forbi, og hvordan han på sin side ville vurdert vår, kan vi bare spekulere over. Men de forestillinger vi lager, er for vårt eget samfunn, og i dem må vi ikke miste vår identitet, forankringen i vår egen tid. På scenen må således levende mennesker spille et levende spill om en gammel tid.

Et slikt historisk perspektiv ligger til grunn for de fleste interessante oppførelser av Ibsens dramatikk (og annen klassisk dramatikk) i dagens teater. Og særlig ser vi det selvfølgelig i forbindelse med hans samfunnsdramatikk. Men hva med hans «Brand» og «Peer Gynt»? Disse to stabbesteiner inn til alle

mesterens senere «hus for mennesker» er ganske enestående i vår litterære fauna. — «Brand», skrevet i forbitret skuffelse over nordmenns holdning til et naboland i krig, fikk trekvart århundre senere da vi selv ble hærtatt, åpenbart betydning for vår nasjonale selvfølelse - for noen ikke minst gjennom Francis Bulls foredrag på Grini. Si navnet Peer Gynt og halvparten av det norske folk trekker på smilebåndet. Og hvor kommer dette lett sjenerte glis ifra? Vi rører ved noe så myrull-mykt og gråsteinkledd som den

Regissør og scenograf: Kjetil Bang-Hansen og Gunnar Alme i scenelandskapet for «Brand», betydelig forenklet i forhold til de fleste andre oppsetninger. Alme og Bang-Hansen fortsetter her samarbeidet, forrige oppgave var «Dei rettferdige» på Det Norske Teater.

«Brand» er Almes første oppgave ved Trøndelag Teater. Han har tidligere arbeidet ved Rogaland Teater, DNS i Bergen, flere Oslo-teatre og Fjernsynsteatret.

norske folkesjel. Ja, så ufattelig norskt er dette, **vil** vi det skal være, at selv under bivånelsen av storartede scenefremstillinger utenlands av disse verker, mumler vi dystert at noe mangler, noe har de ikke fattet — det norske. Kan hende er det sant, kan hende er det vås, det spiller egentlig liten rolle. Men hvordan ser vi egentlig på disse dramatiske dikt om de to formidable mannspersoner? Ingen av verkene var opprinnelig tenkt oppført på scenen, og selv om teateret egentlig nokså sjelden mestrer deres ubehendighet er det først og fremst herfra vi kjenner dem. Som oftest har de vært spilt med en bred scenisk realisme, men er de ikke like meget symbol-dramaer om menneskets kamp med egne iboende krefter? Ser vi på dem nettopp slik, oppdager vi imidlertid at «Brand», fordi det både i metrisk og ytre realisme er langt mere bundet enn Peer Gynt, likevel vanskelig lar seg spille uten en slags forankring i en ytre

BRAND

av Henrik Ibsen

REGI : KJETIL BANG-HANSEN

SCENOGRAFI : GUNNAR ALME

MUSIKK : EYVIND SOLÅS

Teknisk produksjon : Per Dahling/Ivar Hagen

Lysmester : Oscar Ottesen

Scenemester : Audun Solbu

Inspisient : Peter Berg

Lydtekniker : Bjørn Tøsti

Rekvisitør : Birgit Sæther

Frisør : Jenny Krogstad

Sufflør : Ma Rosnes

Première onsdag 31. mars 1971

Brand	:	Arne Aas
Hans mor	:	Inger Worren
Einar, en maler	:	Bjørn Sothberg
Agnes	:	Gerdi Schjelderup
Fogden	:	Thor Hjorth-Jenssen
Doktoren	:	Knut Jacobsen
Prosten	:	Kaare Kroppan
Klokkeren	:	Hallvard Lydvo
Skolemesteren	:	Leif Jacobsen
Gerd	:	Ragnhild Hiorthøy
Taterkvinnen	:	Marianne Rolf
En bonde	:	Finn Schau
En annen bonde	:	John Yngvar Fearnley
1. kvinne	:	Gry Enger
2. kvinne	:	Gørli Mathisen
3. kvinne	:	Brita Rogde
1. mann	:	Erik Lie
2. mann	:	Arne Reitan
3. mann	:	Thor Aamodt
Almue, menn, kvinner og barn		

ÉN PAUSE

holdes, og det tror jeg vi gjorde både med Den Stundesløse og Loppen i øret. For barna har vi spilt tre forestillinger. Dette har aldri forekommet tidligere i Teatrets historie, at det har latt seg gjennomføre, skyldes en enestående innsats, først og fremst fra teatrets tekniske personale, som virkelig får kjenne hva det vil si å arbeide i «tradisjonsrike» omgivelser. Barneteatret, slik det nå fungerer, er kommet for å bli, og tydeligvis har det fått god kontakt med sitt publikum, enten det var gjennom «Kalle og Tytta» eller «Folk og røvere» her på teatret, eller på skoler og i barnehaver gjennom «Kongens morgentøfler». Jeg håper, — jeg tror at sesongens repertoar har funnet gjenklang, at det har vært utviklende, spennende, underholdende og illustrerende. De to siste postene er som nevnt, Cabaret og Frøken Julie. Kom, se — og ta stilling.

Anne An.

Før 9. april 1940 hadde jeg en art personlig motvilje mot «Brand»; både verket og tittelfiguren syntes jeg virket umenneskelig, anstrengt, «over ævne». I dag ser jeg anderledes på saken. Forholdene har lært meg at det er med god grunn Ibsens «Brand» gang på gang har kunnet komme til å bety noe vesentlig for menn som stod i kamp og fare.

(Francis Bull
«Tretten taler på Grini.»)

historisk virkelighet. Brands kamp i seg selv for sitt eget selv må i teatret forenes med Ibsens bruk av realistiske virkemidler.

Men hvorfor «Brand» i Trondheim i 1971? — Det er flere svar. Vi står her ved noe så sjeldent i norsk dramatik som en helt i tragisk posisjon, og hele verket er uløselig knyttet til denne hovedpersonen. (I det hele aner man både i «Brand» og «Peer Gynt» et slektskap med den store klassiske tragedie tradisjon i europeisk teater.

I 1896 ble Edvard Munch bedt om å lage plakat til en Peer Gynt-oppsetning i Paris. Plakaten ble trykt i La Critique og også gitt ut som separat litografi.

Man får assosiasjoner til både gresk tragedie og den franske klassisme; likheten mellom «Peer Gynt» og «Faust» — annen del er påfallende. Ja, endog Shakespeare synes man å fornemme et sus av i skildringen av de norske giganter.) Vi tiltrekkes vel bl.a. av dette kjempende menneske, mannen som prøver å realisere sin tro, sine muligheter til fullkommenhet fordi vi som han føler tiden er vek og slapp. I vår avkrok av verden er det fremdeles for de fleste mulig å leve et mykt og behagelig liv fra første minutt til siste sekund uten noensinne å måtte treffe et avgjørende valg. Beskyttet av sosial velferd og økonomisk velstand føles tilværelsen besnærende trygg. Og likevel aner vi hos flere og flere en angst for de usynlige og upersonlige drivkrefter, den blinde mekanikk i vår utvikling som gjør alle personlige valg, alt personlig ansvar vanskelig eller enda verre: overflødig. Og den kontaktløshet som

oppstår, den formålsløshet mennesket opplever, nedsetter følelsen av å være et jeg, et individ. Denne fremmedgjørelsen overfor egen person og egen verden ser vi overalt og i utallige former. Flere og flere av våre artsfeller tar seg oftere og oftere en «trip» til drømmeland med i første omgang behagelige stoffer, elskende par kjærtegn hverandre med maskiner og menneskets ensomhet avhjelpes ved importerte «selskapsdukker» fra Japan. Vi ser hvordan gruppefenomener stadig får omfang, det oppstår gruppeterminologier som alle innerst inne prøver å bøte eget ansvar og egen redsel. «Gruppa» blir en selvstyrende, beskyttende mekanikk. — Midt inne idette vil vi gjerne sette en Brand som hevder retten og plikten til å være helt seg selv. Følge sitt eget innerste.

BRAND 1940 i Ernst Biermanns strek: Øverst Rønnaug Alten som Agnes, Axel Thue som Brand og Einar Vaage som fogden. Nederst: Henki Kolstad som doktoren, Inger Worren som Gerd og Ranka Samuelsen som Brands mor. Teatersjef Henry Gleditsch satte iscene.

Likevel — selvom tiden tilsynelatende roper på Brand i oss, på egenkraften i hvert individ, er det alltid noe skremmende ved hans skikkelse. Hans styrke og kompromissløshet fører tilsynelatende til menneskelig kulde og død. Og her er det igjen som vi aner et meningsfylt forhold mellom denne mannen og vår tid. Hvordan passer den fanatiske prest inn i forhold til den nokså uhyggelige polarisering av holdninger og standpunkter vi er vidne til i våre timer på jorden? Vi gjennomlever en tid som gjør ordet «liberal» til et skjellsord og umuliggjør ethvert «tredje» standpunkt. «— til en slekt, som rådløst falt du roper: intet eller alt!»

Forsvarer vi ham eller tar vi avstand fra ham? Hvordan forstår vi ham? — Vi vil spille hans situasjon, vise hans valg og hans kamp. Det er ikke vår sak å lage et psykologisk svar på skikkelsen. Mannen i fjellet kjemper menneskets kamp for det fullkomne, viser vårt paradoks: vår lengsel mot det fullkomne, vår higen etter å bli mennesker «med Guds stempel på sin panne». Er det ugjørlig, er det tøv og menneskefiendtlig? Vi vil gjerne beholde våre svar for oss selv, i oss selv. Men det viktigste ved å nå et mål er kan hende reisen?

Kjetil Bang-Hansen

Av de mange tolkningsmuligheter som sluttreplikkene i «Brand» rommer, er det særlig tre som går igjen. Det kan vel være av interesse å gå nærmere inn på dem ettersom det er nettopp her Ibsen kommer fram med det som tydelig må ha vært det sentrale for ham. Og likevel er det altså ikke klarere enn at det kan fortolkes i flere helt motsatte retninger.

Slutten er som følger:

Brand: Svar meg, Gud, i dødens sluk;
gjelder ei et frelsens fnugg
mandeviljens qvatum satis -?!

(Skredet begraver ham;
hele dalen fylles.)

En Røst: (Roper gjennom tordenbrakene)
Han er deus caritatis!

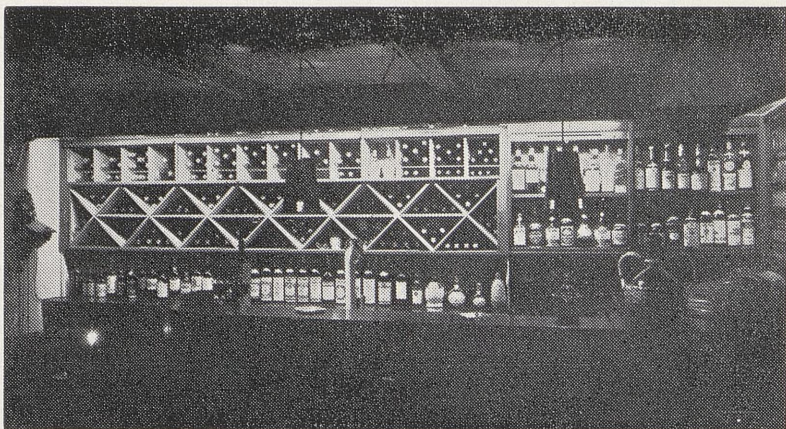
Halvdan Koth skriver om de tre ulike alternative tolkningene i sin «Henrik Ibsen. Eit diktarliv. Fyrste bolken. Trong og trengsle». Det første alternativet er følgende:

«I ordene «Han er deus caritatis» dømmer Gud Brands livsverk og hans ubøyelige krav som umenneskelig og syndig, mens caritas, den guddommelige barmhjertighet alene, kan frelse både ham selv og alle andre mennesker.» Koth mener dog at denne tolkningen egentlig snur opp ned på alt det Ibsen har forkynt gjennom hele dramaet forøvrig.

Den neste tolkningen Koth nevner er mer i overensstemmelse med hele Kierkegaards livssyn: «Slutningssvaret betyr Guds ja-svar på Brands strid. Han som gikk

QUANTUM SATIS (latin): Så meget som er tilstrækkelig. Uttrykket benyttes i forkortet form (q.s.) på legeresepter og betyr at farmasøyten skal anvende så meget som er nødvendig av vedkommende hjelpestoff for å fremstille legemidlet. Ibsen var apotekerlærling i Grimstad i 1843.

DEUS CARITATIS (latin): Kjærlighetens gud. Dette oversettes av Michael Meyer til engelsk: The god of love. Dette er et av de få punkter der en engelsk oversettelse fungerer klarere enn originalen. Ellers har aldri oversettelser av Brand eller Peer Gynt til andre språk blitt helt vellykkede.

etter forestillingen

Teatergrillen

HOTELL PRINSEN

ensom gjennom verden, som aldri gikk på akkord og derfor måtte lide nederlag, har nettopp derigjennom vunnet seg selv — og evig samfunn med «kjærlighetens gud». D.v.s. at Gud tar imot Brand på kjærlighetens grunn, fordi Brand hele sitt liv har satt hele sin vilje inn.» Heller ikke denne løsningen er Koth helt villig til å akseptere. Han synes ikke den springer klart nok fram av sammenhengen.

Det er den tredje tolkningsmuligheten som tiltaler ham best. Den at han må lide nederlag fordi det er en brist i ham selv. Offerviljen har vært hans storhet, og kravet om intet eller alt er riktig nok. Hans livsverk er derfor ikke dømt. Men han har ikke greid å forlike kravet med kjærlighetsbudet. Til slutt skjønner han også det, og nederlaget blir snudd til seier. Han forstår tilsist doktorens ord:

Ja mandeviljens quantum satis
står bogført som din rigdoms rad,
men Brand, din conto caritatis
er bogens hvide jomfrublad.

— — —

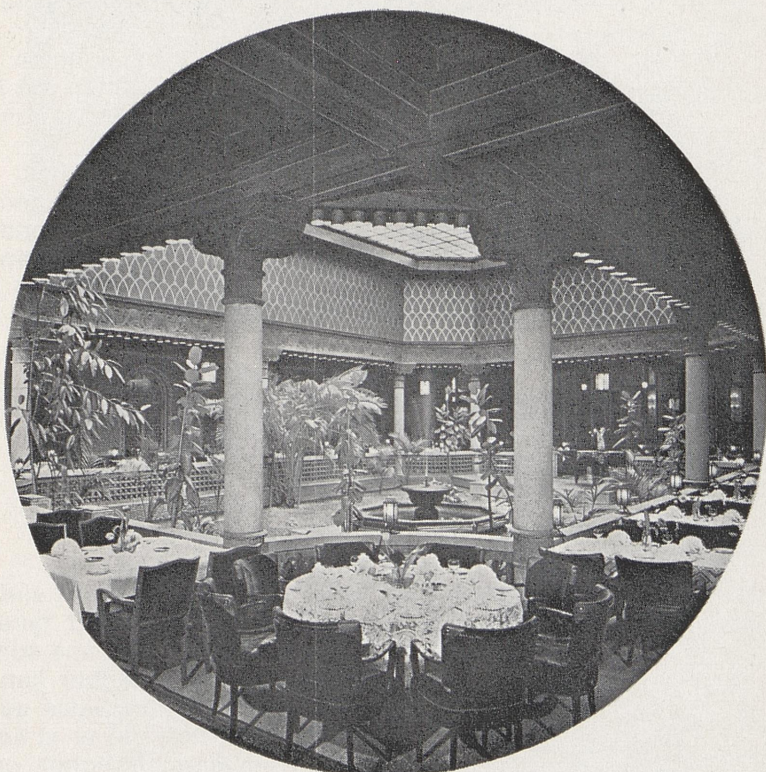
**REGISSØRENS
REPLIKK:**

— Kan Koth ha rett i dette? Ibsen skriver tydelig at skredet begraver Brand, fyller dalen med sne før røsten roper noe som helst. Under anselige tonn nedbør kan ikke Brand oppleve noen forståelse av manglende kjærlighet. Nei, det er **vi** som skal høre røsten om barmhjertighet, og den synes vel snarest å favne Brand og hans streben enn avvise den — nettopp fordi Han **er** deus Caritatis. Dessuten, er det ikke å redusere et visjonært drama om en ubøyelig menneskelig streben etter fullkommenhet til det rene drill ved å la den sikkert utmerkede vestlandslege bli målet for all menneskelig erkjennelse? Ja, man opphøyer av og til i teatret endog hans sjel til sfærene ved å la det være hans røst som bringer de siste ord. Det kan ikke bli annet enn kråkesølv —.

K. B.-H.

Velbekomme

og god
appetitt . . .

Britannia Hotel

Trøndelag Teater presenterer med denne oppsetning ny musikk for Ibsens «Brand». Oppgaven ble høsten 1970 overlatt til den unge, lovende komponisten Eyvind Solås, og en uke før premieren kom han til Trøndelag med resultatet ferdig innspilt på bånd. Hans musikk består av tre komponenter: Kor, instrumentalister og preparert lyd. De medvirkende har vært NRK's pikekor ledet av Marie Foss og musikere fra Kingkastingsorkesteret. Per Dahling og Ivar Hagen har vært tekniske ledere for innspillingen som har foregått i NRK's studio i Oslo.

Eyvind Solås har lenge vært spesielt opptatt av dramatisk musikk, og dette er også hans spesielle arbeidsområde i NRK's musikkavdeling. Tidligere arbeidet han som lærer ved Romerike Folkehøgskole der han sammen med rektor Skagestad bygget opp musikk/teaterlinjen. Dette er langt fra den første oppgaven Solås har for teater. Hans musikk til ballettpantomimen på Det Norske Teater, «Måne over Gjøglarvogna», vakte stor oppmerksomhet. På Det Norske har han også hatt andre oppgaver, og for NRK har han bl.a. laget musikk til fem hørespill og en scenekantate, Bendik og Årolilja. For fjernsynet har han også et Obstfelder-program under arbeid.

Av andre verker av Eyvind Solås kan nevnes hans strykekvartett som er ført opp av Ny Musikk.

Vinneren Willy Eide. Hans vinnerutkast vil sammen med en rekke andre som kom inn til konkurransen, være å se i Trondhjems Kunstforening i tiden etter premieren på «Brand».

Både 1. og 2. premie i Trøndelag Teaters konkurranse om beste BRAND-plakat gikk til Willy Eide, Stavanger. Olav Herman-Hansen, Bergen, fikk 3. premie. Beløpene var henholdsvis 4000, 3000 og 2000 kroner. Vinneren får dessuten 1000 kroner i reproduksjonshonorar. Det kom inn i alt 170 forslag til konkurranse om teater-plakat denne gang. Juryens medlemmer var arkitekt Helge Ryvarden, formannen i Trondhjems Kunstforening disponent Olaf Hesle, teatersjef Arne Aas, formannen i Trondhjems Salgs- og Reklameforening Magne Antonsen, og professor Arne E. Holm.

Dobbeltvinneren Willy Eide er fra Bergen, men har de siste ti år arbeidet som art director i firmaet Partner & Oftedal i Stavanger.

Fra juryens uttalelse siterer vi: Juryen vil gjerne få uttrykke at 1. og 2. premie (samme forfatter) ved sin kvalitet skiller seg klart ut fra de øvrige. Disse to utkastene utmerker seg både ved en naturlig og virkningsfull bruk av symboler og en fint gjennomført grafisk komposisjon. Utkastene tilfredsstillers også plakats lesbarhet både på nært hold og stor avstand.

1. premien skiller seg fra 2. premien ved en roligere og mere konsentrert disposisjon av figurasjonene. Juryen var meget tilfreds med den store konkurransedeltagelse og ser dette som et tegn på at plakatkunst er en retning som engasjerer mange. Man håper at Trøndelag Teater vil fortsette sin linje med gjentatte plakatkonkurranser.

DEN SATANS BRAND!

Det er bare å innrømme det. Åpent og ærlig. Jeg kan ikke fordra Brand! Hvem tror han egentlig han er? Komme her og stille krav til oss, krav om ditt og datt og intet eller alt? Han kan passe sine egne saker. Den selvgode, arrogante fisken! Tilpass for ham at snøskavlen tar ham i siste akt. Heia Henrik! Fei ham vekk!

Tro bare ikke at jeg er alene. Det er mange av oss, nemlig. Anti-Brandittene. Innerst inne tror jeg ikke det er noen som liker ham. Ikke engang literatene. Skriver tykke bøker om ham gjør de. Bruker digre ord. Men de liker ham ikke. De lever av ham. Lærerne kaster ham i hode på forsvarsløse elever så sitatene flagrer. Men de like ham ikke de heller. De lever av ham, de også. Niksepinnene!

Tenke seg til å bruke hele arven sin på å bygge ny kirke når den gamle var mer enn stor nok. Vanvidd! Han skulle heller tatt med seg ungen sin og kona og reist sydover. Costa del Sol eller Mallorca. Det kunne de hatt godt av. Fått seg litt sol på kroppen. De kunne dra med han der billige presten i Danmark. Det er prest det! Gjør noe for folk.

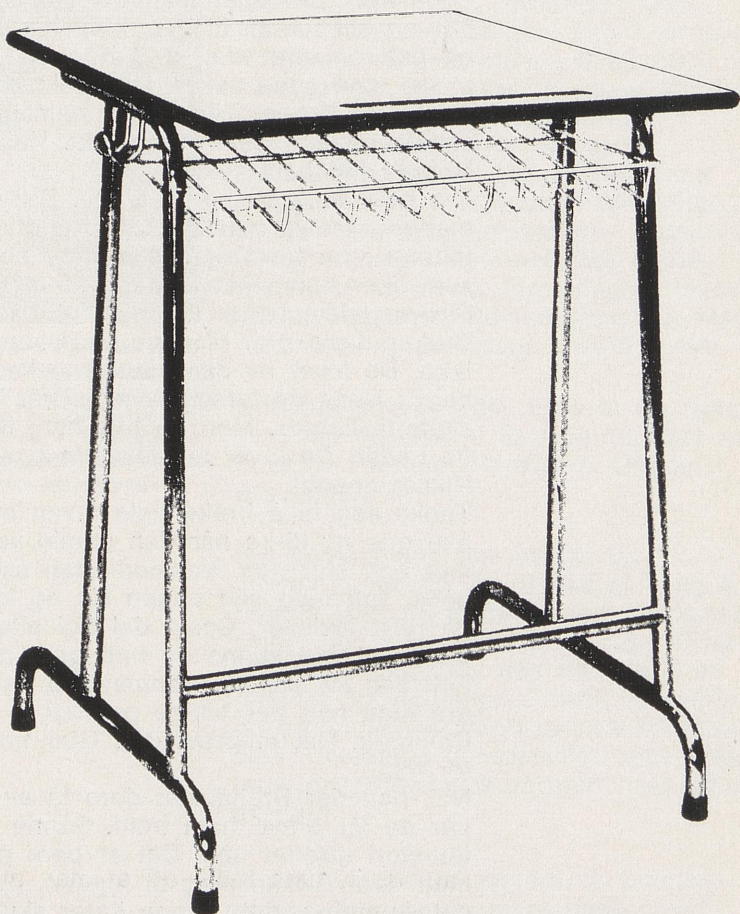
Nei, han der Brand kan dere få av meg, når de får gravd ham fram. Sånne folk får aldri utrettet noe. Det er bare preik med dem. Takke meg til fogden. Jøss, det er sluing, det. Sånne karer skulle vi ha flere av her i landet. Lirker og lurur og vrir på tingene, men spør om de ikke får det som de vil til slutt. Det er praktiske menn som stikker fingeren i jorda og lukter hvor de er. Norges byggende menn!

H. Q.

A/S TRONDHJEMS JERNINDUSTRI

Studie

SKOLEPULT

ENEFORHANDLER

M. HOLM

Erling Skakkes gt. 4 - Tlf. 30298

TRONDHEIM

«Brandpoesi er Navnet paa den Slags Diktning, som er leid og sinnat og skjeller og smeller paa alt det, som er til og vel så det. Navnet kjem av «Brand», som var Helten i eit Dramatisk Dikt af vaar Landsmann Henrik Ibsen. Poeten gav vist Helten sin dette Navn, fordi det brann og sveid og rauk af honom, alt til der ingenting var atter af denne Eldsnorten.»

(A. O. Vinje,
Dølen IV, nr. 49, 16. sept. 1866)

«Brand» er blevet mistydet, ialdfald lige ovenfor min intension. Mistydningen har åpenbart sin rod i at Brand er præst, og at problemet er lagt i det religiøse. Men begge disse omstændigheder er ganske uvæsentlige. Jeg skulle været mand for at gjøre den samme syllogismus lige så godt om en billedhugger eller en politiker, som om en præst. Jeg kunde fået den samme frigjørelse for stemningen, der drev mig til at producere, om jeg, istedenfor Brand, havde behandlet f.eks. Galilei - -

(Henrik Ibsen
i brev til Georg Brandes 1869)

«Hos digtets heros kunde begeistringen ikke være for sterk og for ildfuld; men den burde ikke have smittet Ibsen i den grad at han ganske og aldeles revees med af sin helt hvis ensidighet han til slutning vil dømme. Ibsen har her fremmanet en ånd han ikke selv formår at besverge, han bruger Brand som organ for så mange tanker hvis sandhed han selv vil stå inde for, at man af hans værk får et indtryk som råbte han ud i verden: Jeg føler at der i alt dette må være en feil, men hvori den egentlig stikker, formår jeg ikke at klare hverken for mig selv eller andre.»

(Georg Brandes
«Æsthetiske studier» 1868)

JEG VALGTE
MOTEMAGASINET
MED DET
MODERNE
VAREUTVALGET

byens motemagasin, olav tryggvasonsgt. 16, telefon 28 181

steen & strøm a.s

Neste forestilling CABARET

Og så er turen kommet til «CABARET», en musical som i likhet med de fleste fra senere år, har en undertone av alvor. Spilleplassen er Berlin i de glade 20-årene, på den tid nazismen begynte sin fremmarsj i Tyskland. En stor del av handlingen foregår i nattklubben Kit Kat Klub, en representant for de tallrike «syndige» steder som fantes i Berlin på den tiden.

Gerda Gilboe.

Miljøet utenfor er også interessant med pensjonatvertinnen Fräulein Schneider som sentral skikkelse.

Til denne krevende oppgaven har Trøndelag Teater fra Danmark hentet Gerda Gilboe. Hun gjorde stor lykke i den samme rollen i Det Danske Teaters jubileumsforestilling forrige sesong, og er ellers en kjent stemme også for trøndersk publikum.

Teaterloftet:

«Frøken Julie» av August Strindberg blir fra slutten av mai spilt på Teaterloftet i Stein Wings regi. Titelrollen er overlatt Mona Jacobsen, Helge Jordal spiller Jean, hans siste oppgave for TT før han vender tilbake til et avsluttende år på Teaterskolen. Som Kristin får vi se Kirsten Hofseth. Tine Schwab er gjestende scenograf.

Balletten, som er en meget viktig del av denne forestillingen, får også flere gjester, blant andre svenskene Norma Ahlqvist og Bill Carlson som «Kysseparet».

Orkestret er en forsterket utgave av den kjente trønderske gruppen Six Frohmen, og Jan Hartvig Henriksen blir forestillingens musikalske leder.

Instruksjon og koreografi er overlatt til Henny Mürer, og scenograf er Alvar Granstrøm.

PALLAS

forsikring

for personlig service

Kombinerte forsikringer

Bilforsikring med elitebonus

«PALLASGÅRDEN» KRAMBUGT. 1 — 7000 TRONDHEIM — TLF. 25 749 - 32 966

Teatrenes repertoar i april/mai

NATIONAL THEATRET

HOVEDSCENEN:

BRITANNICUS

av Jean Racine. Regi: Edith Roger.

DEN SPANSKE FLUE

av Franz Arnold og Ernst Bach. Regi: Hans Dahlin.

KONG LEAR

av William Shakespeare. Regi: Jan Bull.

SKYT DEG, SENJA!

av Nikolaj Erdman. Regi: Kirsten Sørлие.

AMFISCENEN:

VENNENE

av Arnold Wesker. Regi: Merete Skavland.

HJEMKOMSTEN

av Harold Pinter. Regi: Pål Løkkeberg.

DØDSDANSEN

av August Strindberg. Regi: Edith Roger.

DIN EGEN VRI

av Driver, Hester og Apolinar. Regi: Kirsten Sørli.

SANDKASSEN

av Kent Andersson. Regi: Janken Varden.

ALICE I UNDERVERDENEN

av Klaus Hagerup. Regi: Stein Winge.

Rogaland Teater

For barna:

EN FOLKEFIENDE

av Henrik Ibsen. Regi: Kjell Stormoen.

FRUER PÅ VIFT

av Georges Feydeau. Regi: Arne Thomas Olsen.

PINOCCHIO

av Brian Way og Warren Jenkins.

Regi: Sverre Berntzen.

For barna:

NEDERLAGET

av Nordahl Grieg. Regi: Knut Thomassen/Ole Grepp.

PINOCCHIO

av Brian Way og Warren Jenkins.

Regi: Karen Randers-Pehrson.

Det Norske Teatret

HOVEDSCENEN:

HEDDA GABLER

av Henrik Ibsen. Regi: Tormod Skagestad.

BERNARDAS HUS

av Garcia Lorca. Regi: Elisabeth Bang.

ZORBA!

av Niko Kazantzaki. Regi: Rikki Septimus.

SCENE 2:

MYRFOLKET

av Woye Soyinka. Regi: Jack Fjelstad.

MONTSERRAT

av Emmanuel Robles. Regi: Bjarne Andersen.

DEI RETTFERDIGE

av Albert Camus. Regi: Kjetil Bang-Hansen.

DU KAN IKKE TA DET MED DEG

av Moss Hart og Georg S. Kaufman. Regi: Toralv Maurstad.

AUGUST, AUGUST

av Paul Kohaupt. Regi: Barthold Halle.

TUSEN KYSS FRA BAGDAD

av Arne Skouen. Regi: Arne Skouen.

BRAND

av Henrik Ibsen. Regi: Bartolt Halle.

SANS OG SAMLING

av Bing/Bringsværd. Regi: Gudrun Waadeland.

Trøndelag Teaters kunstutlodning:

Odd Hilt: Fløytespiller, stengods nr. 35667

Tor Stevik: Vårsøle . . . . . nr. 36128

Annonsørene i Trøndelag Teaters program sesongen 1970/71

E. C. Dahls Bryggeri A/S

A/S Anlegg

Gustaf Aspelin A/S

Astoria Inn

Bergens Privatbank

Asg. Bjærums Trykkeri

Leif Bredesen A/S

Britannia Hotel

J. W. Cappelens forlag

Carlleif & Lefstad

Ole Dahl A/S

Karen Bauge Dahlen
damefrisørsalong

Den Grønne Brygge A/S

Dieselkraft A/S

ELFAS

(Elgesæter Fabrikker A/S)

Konditori E. Erichsen

Glassmester E. Engebretsen

Urmaker E. Erlandsen

Felleskjøpet i Trondheim

Fjellanger A/S

Forenede Liv

A/S Forretningsbanken

Grenaderen – Naustloftet

Harald Helgesen

L. Hoff

J. Horgs Bokhandel Eftf.

Reidar Hov A/S

A/L Iskrem

Optiker H. Iversen

A/S Jernbeton Trondhjem

Keller & Toft A/S

Klevelands Elektrodiesel A.s

Nicolay Klinge A/S

Klæbu-ruten A/S

Edvin Kværnø A/S

Ladesletta gartneri

Landbrukets Sentralforbund

Knut Lie

L. O. G.

K. Lund A/S

NIDAR / ERBE A/S

Nobø Fabrikker A/S

Det Nordenfjeldske
Dampskibsselskap

Norges Brannkasse

Norsk Brændselolje A/S

A/S Norsk Staaltaugfabrik/
A/S Norsk Manillaindustri/
A/S Norsk Stålrådtrekkeri

L. B. Opheim A/S

Pallas A/S

I. C. Piene & Søn

PUBen i Studentersamfunnet

Olaf T. Ranum

Andr. L. Riis

Salomons Utsalg A.s

Forsikrings-selskapene
SAMVIRKE

Fotograf Schrøder A/S

Setsaas A/S

Siemens Norge A/S

Optikere Sjøhaug og Sande

Spareskillingsbanken

Steen & Strøm

Storvask A/S

Teatergrillen - Hotell Prinsen

Chr. Thaulow & Søn Eftf. A/S

Trondheim Mørtelverk A/S

A.s Trondhjems Cementstøperi
og Entreprenørforretning

A/S Trondhjems Farvehandel

Trondhjems Forsikrings-
selskab A/S

A/S Trondhjems Jernindustri

Trondhjems Sparebank

VESTA – HYGEA

Dag Wirum

Øien & Indergaard lyskopiering

NÅR

det er spørgsmål om offsettrykning og det
legges stor vekt på kvalitet er svaret

Keller & Toft ^a/_s

MER ENN 50 ÅRS ERFARING!

Etiketter

Esker

Sjaktler

Plakater

Bøker

Brosjyrer

Kataloger

Kunstforlagsartikler

Trøndelag Teater 70·71

BRAND

av Henrik Ibsen

Plakatkonkurransen

2. premie:
WILLY EIDE,
Stavanger

Plakatkonkurransen

3. premie:
OLAV HERMAN-HANSEN,
Bergen

TRØNDELAG TEATER 1970·71

brand

HENRIK IBSEN

